

TÓTH-BENCZE TAMÁS

ÚJFENT KISS ERNŐRŐL

A Füredi Históriaiban korábban megjelent közleményekben azt írtam, megkockáztatom azt a feltételezést, hogy Kiss Ernő nem huszár, és nem kapitány volt 1825-ben, ahogy azt a hagyomány és a közhiedelem számon tartja, és a huszárokhoz valószínűleg csak a századosi / kapitányi rang elérése (megvásárlása után) került. Nos, ez most már nem csak feltételezés, hanem tény.

Kiss Ernő József János – aradi perének iratanyaga szerint – a következőképpen nyilatkozott katonai pályafutásának kezdetéről: „1818 júniusában léptem be hadapródként a Károly főherceg ulánusokhoz ...”.

1819-ben, nevelőapja halálakor, a kiadott gyászjelentés szerint: „... *Cadeten bei E. H. Karl Uhlanen Ernest von Kiss ...*”, vagyis ulánus kadét, azaz tisztjelölt volt.

Az 1819. évi rangsorolásban („*Militär-Schematismus des österreichischen Kaiserthums.*”) az alábbi olvasható: „(3.) *Uhlanen-Regiment 1801 errichtet 1802 Carl Ludwig, Erzherzog, FM. – Cadeten: ... Ernst, Kiss v[on].*” Az 1820., és 1821. évi rangsorolási jegyzék szerint még továbbra is kadét volt a 3-as ulánusoknál: „*Cadeten: ... Kiss de Ittebe et Ellemir, Ernest*”. Az 1822. évi rangsorolási jegyzék szerint: „(3.) *Uhlanen-Regiment 1801 errichtet 1802 Carl Ludwig, Erzherzog, FM. – Unterlieutenants: Kiss de Ittebe und Ellemir, Ernest*”, azaz alhadnagy, másképpen: másod-, vagy második hadnagy. Ezek szerint vagy 1821 végén, vagy 1822 elején kaphatta meg tisztii kinevezését. Az 1824. évi rangsorolás szerint még továbbra is a galíciai 3. ulánus ezrednél másodhadnagy. Az 1825. évi rangsorolás szerint már „*Oberlieutenant*” azaz, fő- vagy elsőhadnagy, de még mindig a 3-as ulánusoknál. Az 1826-os rangsorolási jegyzék szerint úgyszintén.

A korabeli sajtóban is nyomon követhető katonai pályafutása.

„A Nemzeti Casino évkönyve” 1828. évi kiadásában olvasható: „*Kis Ernest, Cs[ászári]. Kir[ályi]. (kilépett) Fő Hadnagy*”. Minden bizonnyal az 1826-os házasságkötése (szentgyörgyi Horváth Krisztinával történt megismerkedéséről és a vele kötött frigyéről részletesen lásd a folyóirat 2016. évi 1. számában, Balogh Gyula cikkét) miatt – az apósa által szabott feltételnek eleget téve – kilépett a hadseregből, ugyanis az 1827. évi rangsorolási jegyzékben már nem szerepel a neve.

Az 1828., és az 1829. évi rangsorolásból is hiányzik.

„A Nemzeti Casino évkönyve” 1829. évi kiadásában: „*Kis Ernest, Cs[ászári]. K[irályi]. Kapitány.* Az 1830. évi rangsorolás-jegyzékben újra olvasható a neve, eszerint másod-százados az 5. huszárezredben: „(5.) *Husaren-Regiment – Zweyte Rittmeister ... Kiss v[on]. Ellemér et Ittebe, Ernest*”. Abból kindulva, hogy a „Nemzeti Casino” 1829. évkönyvében is megtalálható századosként, valószínűleg már 1829-ben – a gyászév letelte után, és miután csecsemő kislányáról, Krisztina Izabelláról is megfelelően gondoskodott – visszalépett a hadseregbe.

„A Nemzeti Casino évkönyve” 1830. évi kiadásában szintén olvasható, hogy: „*Kis Ernest, Cs[ászári]. K[irályi]. Kapitány.*”

„A Nemzeti Casino évkönyve” 1831. évi kiadásában: „*Kis Ernest, Gr[óf]. Radeczky Huszár Ezredében Kapitány.*”

„A Nemzeti Casino évkönyve” 1832. évi kiadásában: „*Kiss Erneszt, Szárdiniai Király' Huszár Ezred[bel]i Százados.*”

A „Jelenkor” 1836. július 23-i számában: A' cs[ászári]. kir[ályi]. hadseregnél közelebb történt változások: ... – őrnagyságra köv[etkező]. kapitányok: *Wagner Hubert a' 44 sz. soredrednél; Kiss Erneszt a' szardiniai huszároknál; ...*”

A „Jelenkor” 1837. július 5-i számából megtudhatjuk, hogy „*Kiss Ernest, őrnagy szardiniai király 5. sz. huszárezrednél, pápai Kris[z]tusrendet; ...*” kapta meg.

A „Hazai 's Külföldi Tudósítások” 1838. december 22-i számában olvasható: „... *Alezredesek-ké lépettek elő következő őrnagyok: ... Ittebei Kiss Erneszt sardiniai király' ezredéből, würt[t]embergi király' huszárezredéhez ...*”

A császári és királyi hadsereg lovastisztjeinek névjegyzékéből („*Die Reiter-Regimente der k. k. österreichischen Armee*”) kiderül még, hogy 1839-ben eleméri és ittebei Kiss Ernő alezredest áthelyezték a 10. huszárezredhez: „*Ernest Kiss v. Ellemir et Ittebe, 1839 transferiert zu Hussaren Nr. 10.*”

A „Honderü” 1843. november 4-i számában: „– *Alezredes ittebei Kis Ernest úr Lengyelországból több hónapokra szabadsággal visszatért, s bánáti jószágaira rándult.*”

1845-ben ezredessé lépett elő, áthelyezték a 2. huszárezredhez: „*Ernst Kiss v[on]. Ellemir et*

Jttebe, 1845 Oberst bei Hussaren Nr. 2. („Die Reiter-Regimente der k. k. österreichisches Armees”), valamint a hadsereg 1845. évi tiszti névsorában az alezredeből ezredessé előléptettek között ez található: „Kiss v[on]. Ellemer und Ittebe , Ernst, von König Friedrich Wilhelm von Preussen Hus. R. Nr. 10, bei EH. Joseph Hus. R. Nr. 2.”.

A „Pesti Hírlap” 1846. június 25-i számában olvasható: „A’ 2. huszár-ezred’ 244. ívén: Kiss Ernest ezredes ... ” 5 Ft-ot adományozott egy alap javára.

Az „Életképek” 1847. február 6-i számában olvasható, hogy „Kis Ernő ezredes úr 800 p[engő]. for[int].” adománnyal járult hozzá a szegények segélyezéséhez.

Kiss Ernő 1829-től a zömében Lombardiában, Milánóban állomásozó 5., ekkor még IV. György angol királyról, majd 1831-ben a szárd-piemonti királyról (Károly Albert) elnevezett huszárezredben [amely inkább Radetzky-huszárezred néven volt ismertebb, a másod-ezredtulajdonos gróf Radetzky tábornagy volt, valamint egy ideig ő volt az ezredparancsnok is] szolgált helyettes századosként. 1838-tól a 6. (Württemberg) huszárezrednél szolgált, amely a mai Lengyelországban és Ukrajna területén levő Galíciában állomásozott. (Ebben az ezredben szolgált az 1848-ban hazaszökéséről elhíresült Lenkey-féle század is.) Következő szolgálati helye a 10. huszárezred, a későbbi Vilmos huszárok. Az alakulat állomáshelye 1831 és 1848 között szintén Galíciában volt, 1840-től az ezredtulajdonos IV. Figyes Vilmos porosz király. Az 1843–1844 évi szabadság valószínűleg ezredessé történő előlépését előzhette meg, ekkor helyezték át a 2. huszárezredhez, ahol egyúttal ezredparancsnok is lett. Az egység a Temesközben (Bánát / Bánság) állomásozott. A 2. huszárezred tulajdonosa 1795-től 1847-ig József főherceg, 1847-től I. Ernő Ágost, Hannover királya volt. Ebből következik, hogy 1847-ig Kiss Ernő a 2. „József főherceg” huszárezred parancsnoka volt, és – formailag – a 2. „Hannover” huszárezredet csak 1847-től vezethette.

Karrierjét ezredesként fejezte be a császári és királyi hadseregben, Újpeccsen. 1848-ban felajánlotta szolgálatait a magyar kormánynak, amely tábornokká, majd altábornaggyá nevezte ki. A „Die Reiter-Regimente der k. k. österreichischen Armees” 1866. évi kiadásának 2., a huszárokról szóló kötetében az alábbi olvasható az ezredeseket felsoroló részben: „Ernest Kiss v. Elemer et Ittebe, Rgts.-Comdt, 1848 abgänglich.” – azaz 1848-tól „hiányzó”.

Aradi perében az 1848. évi forradalmi eseményekhez való hozzáállásáról az alábbiak szerint nyilatkozott: „... Múlt év áprilisában ezredtörzsemmel Újpeccsen, a Bánságban állomásoztam, és e hónap 26-án Piret vezénylő tábornoktól azt az utasítást kaptam, hogy ezredemmel és egy zászlóalj Sivkovich gyalogsággal Kikindára vonuljak és állítsam helyre a nyugalmat ... A parancsot teljesítettem ... Múlt év június hónapjában Piret vezénylő tábornok úr őnagyméltósága utasított, hogy ezredemmel tétessem le az esküt a március 15-i magyar alkotmányra, de mivel nem tudtam, milyen cím illeti meg ebben az esküben őfelségét Ferdinánd császárt és királyt, és mert az ezredem sem volt egy helyütt, ezekre vonatkozóan kérdést, illetve előterjesztést intéztem a főhadparancsnokhoz, és mert választ nem kaptam rá, az eskü letétele ez alkalommal elmaradt. Július elején Bechtold tábornok urat nevezték ki a rácok elleni hadsereg parancsnokává, és engem is őalája rendelték. Bechtold tábornok úrtól aztán azt a parancsot kaptam, hogy hadtestem magyar csapataival, azaz ezredemmel és öt század Dom Miguel gyalogsággal tétessem le az esküt a magyar alkotmányra, és én ezekkel a csapataimmal le is tettem az esküt. Ebben az időben, augusztus hónapban, Nagybecskereken állomásoztam, és ekkor a temesvári főhadparancsnoktól parancsot kaptam, hogy egész hadtestemmel vonuljak Temesvárra ... De még mielőtt ezt a parancsot megkaptam, a budai főhadparancsnok, báró Hrabovszky altábornagy úr Székesfehérvárra rendelt, hogy a magyar csapatok parancsnokságát a bán ellen átvegyem. Mivel azonban megérkezésemkor ő királyi fenségét, a főherceg-nádort nem találtam ott – bár erről biztosítottak –, és láttam, hogy Moga altábornagy úr és Holsche és Teleki tábornok úr ott teljesít szolgálatot, kijelenttem, hogy én itt fölösleges vagyok, és visszatértem helyemre, a Bánságba. ... Végezetül ki kell jelentenem, hogy a bekövetkező eseményeket előre látva már múlt év februárjában Récsey tábornagy úrhoz fordultam, hogy szabadságot kapjak Olaszországba, és ott gróf Radetzky tábornagy úr alatt szolgálhassak. ... ” Védekezését a hadbíróóság nem fogadta el, 1849. október 6-án az aradi vértanúk egyikeként végezte be életét.

Ennek alapján most már megkérdőjelezhetetlen tény, miután 1826-ban kilépett a hadseregből (az ulánusoktól), majd 1829-ben ismét visszatért az aktív szolgálatba, a huszárokhoz csak a századosi rang elérése [vagyis inkább megvásárlása] után került.